

Ajuntaments del canvi: de la bona gestió a la política transformadora

Iolanda Fresnillo

Durant el darrer mes, els anomenats “ajuntaments del canvi” —combinacions de ‘comuns’, ‘cups’, ‘podem’ i ‘guanyem’ arreu de l’Estat— han estat celebrant la meitat del seu mandat, revisant les fites assolides amb [vídeos](#), campanyes de [Twitter](#), [mapes d’èxits](#), actes de [rendició de comptes](#) i fins i tot [estrenes cinematogràfiques](#). **En aquesta revisió de la tasca realitzada no solament han abordat els èxits, sinó també les dificultats que s’han trobat** quan han entrat a les institucions. “Aprendre els tempos i els codis de la política institucional no ha sigut gens fàcil”, afirma Jaume Asens, quart tinent d’alcaldia de Barcelona, en un dels [curtmetratges](#) que des de Barcelona en Comú s’han produït per fer repàs d’aquesta meitat de mandat.

José María González Santos ‘Kichi’, l’alcalde de Cadis, recordava en una entrevista recent a ‘El Salto’ les veus que, quan van arribar a l’Ajuntament, alertaven que aquestes noves forces polítiques, faltades d’experiència en la gestió pública, dilapidarien els diners de la caixa dels ajuntaments. “Dos anys més tard, no només es demostra que tot allò era mentida, sinó que hem demostrat que estem més capacitats per gestionar els diners de totes i tots d’una forma molt més responsable, no solament reduint el deute o usant millor els diners, sinó fent passes per resoldre els problemes dels nostres veïns i veïnes”, afirma Kichi. **És cert que les activistes que van assaltar les institucions s’han convertit en les millors gestores que aquestes han vist en les darreres dècades?** Ho analitzem.

El deute s’ha reduït

Efectivament, les finances dels ajuntaments del canvi feia anys que no tenien tan bona salut. **El deute municipal s’ha reduït de forma substancial a la majoria dels municipis governats per confluències d’esquerres**. Aquests bons resultats, els encapçala sens dubte Madrid, on l’equip de Manuela Carmena va arribar a un consistori ofegat pels deutes. En menys de dos anys, el deute es va reduir en un 33%. Dels 5.637 milions d’euros que s’acumulaven a mitjan 2015 als 3.611 milions d’euros comptabilitzats pel Banc d’Espanya al primer trimestre del 2017. En contrast, el govern d’Ana Botella només va ser capaç de reduir el deute de la ciutat en 1.037 milions d’euros en 4 anys, prop de la meitat del que Ahora Madrid ha reduït en només 2 anys.

Els bons resultats econòmics dels “ajuntaments del canvi” són de la reducció del deute i l’augment de la recaptació

El cas de Madrid no és una excepció. L’Ajuntament de Cadis, després de dues dècades de govern del Partit Popular amb Teófila Martínez al capdavant, tenia un deute totalment insostenible. L’equip de Kichi es va trobar un Ajuntament en fallida tècnica, amb un endeutament al voltant del 140% dels ingressos corrents. En només un any i mig ha aconseguit reduir el deute de 213 milions el 2015 a 160 el 2016 (no es disposa de dades dels primers trimestres del 2017). Una de les proeses de l’Ajuntament de Cadis ha estat, a més, reduir el període de pagament a proveïdors de 116 dies al maig del 2015 a 36 dies al març del 2017. A Catalunya, l’Ajuntament de Badalona ha rebaixat també el deute en un 25% i ajuntaments com el de Sabadell o Cerdanyola han seguit també una línia de reducció del deute municipal.

Com s'ho han fet? Què ha hagut de fer Carlos Sánchez Mato, regidor d'Economia i Hisenda de l'Ajuntament de Madrid, per reduir prop de 2.000 milions d'euros de deute en menys de 2 anys? **Ras i curt, amb una gestió austera i pagant deute, fins i tot pagant més deute del que tocava.**

L'austeritat de les despeses supèrflues

Els ajuntaments del canvi han seguit majoritàriament una gestió que ha fet prevaler l'austeritat, una austeritat ben entesa. Una austeritat de renunciar a despeses supèrflues, ajustar despeses de protocols i publicitat, entre d'altres, i no hipotecar-se amb grans projectes faraònics. Aquesta **reducció de despeses en alguns àmbits ha permès augmentar-ne en d'altres, com en benestar social.** L'Ajuntament de Badalona ha sigut un dels que han posat èmfasi en aquest increment de la despesa social, augmentant el 2017 especialment el pressupost en Plans d'Ocupació, Acció Social, Educació, Dona, Joventut i Cultura. A Madrid també el 2016 es va augmentar la despesa social en un 20% i al pressupost del 2017 l'augment ha estat d'un 21,8% més respecte a l'any anterior.

Però, més que la reducció de les despeses, és clau per explicar els bons resultats econòmics l'augment dels ingressos. L'aparent bona salut econòmica en algunes ciutats de l'Estat ha aportat importants rèdits a les arques municipals. Però cal veure el detall. Una part important d'aquest augment prové de l'**increment d'ingressos per l'impost a la plusvàlua, relacionada amb l'increment de vendes en el sector immobiliari**, cosa que podem lligar a una nova situació de bombolla immobiliària. Compte, doncs, a lligar els avenços socials a ingressos que depenen de l'especulació, com van fer molts ajuntaments abans del 2008.

Barcelona ha estat dels pocs entre els "ajuntaments del canvi" que han augmentat el seu deute: un 18%

D'altra banda, algunes reformes vinculades a l'IBI han permès també incrementar els ingressos. Així ha passat amb la congelació o la rebaixa de l'impost per a la majoria d'immobles però incrementant-lo per a d'altres (per exemple, eliminant les exempcions a immobles de patrimoni històric afecte a activitats econòmiques) o la creació de noves taxes (com la taxa als pisos buits o als caixers automàtics amb sortida a la via pública). Altres mesures com la fixació de preus públics amb tarifació social estan apuntant cap a un disseny més equitatiu de la fiscalitat local.

Així, juntament amb una visió austera de les despeses, l'increment de la despesa social i d'uns ingressos dissenyats més equitativament, s'ha seguit també de forma majoritària una política molt restrictiva pel que fa a nou endeutament. És a dir, **bona part dels ajuntaments del canvi no han incorregut en nou deute**, o almenys no de forma substancial. S'ha aprofitat també la norma de prudència financera aprovada pel Govern de Rajoy a finals del 2014 per refinançar deutes amb la banca en condicions d'escàndol per noves condicions més ajustades, de manera que s'han estalviat molts recursos en interessos.

Barcelona, Saragossa i Oviedo, les excepcions

L'excepció en la línia descendent del deute ha estat la ciutat de Barcelona. **La capital catalana ha estat dels pocs entre els "ajuntaments del canvi" que han augmentat el seu deute**, que ha crescut en 124 milions, un 18%, entre el setembre del 2016 i el març del 2017. De fet, el govern del convergent Xavier Trias va iniciar la legislatura el 2011 reduint el deute de 1.202 milions d'euros a 716 milions al segon trimestre del 2015. Aquell any, el deute va acabar en 836 milions. L'equip dels

comuns va reconduir la situació reduint el deute fins als 691 milions al tercer trimestre del 2016, però l'ha tornat a incrementar fins als 815 milions, segons les darreres dades del Banc d'Espanya del març del 2017. L'anunci del préstec del Banc Europeu d'Inversions de fins a 125 milions d'euros per a la construcció d'habitatge social, per cobrir una clara mancança de la ciutat, continuarà aquesta tendència. Tot i que cal tenir en compte que l'Ajuntament de Barcelona es troba entre els que tenen una ràtio de deute respecte a ingressos corrents més baixos, al voltant del 30% (segons les regles d'estabilitat de Montoro, és a partir del 75% que comencen a saltar les alarmes de sobreendeutament i a partir del 110% el deute es considera totalment insostenible).

L'altra excepció ha estat Saragossa, que en el primer any del govern de Pedro Santistevé va fer aflorar un deute amagat de més de 200 milions d'euros per la inversió en el tramvia de la ciutat, que el govern anterior no havia computat. Saragossa ha arribat així fins als 1.070 milions d'euros, al voltant d'un 138% dels ingressos corrents. Un cas similar és el d'Oviedo, sota una coalició de Socialistes i una candidatura ciutadana a l'òrbita de Podem, Somos Oviedo, que ha fet augmentar el deute en 190 milions d'euros els darrers dos anys. L'increment és degut a pagaments derivats de decisions dels governs anteriors del Partit Popular, com l'expropiació obligada de Villa Magdalena per més de 60 milions d'euros (un immoble que pertany a la família Rato) o més de 90 milions pels riscos judicials del Palau de Congressos de Calatrava (recomano que en busqueu [la història](#) a Internet).

Tot gràcies a Montoro?

En aquest procés és clau la 'llei Montoro', o les 'lleis Montoro'. Derivades de la reforma de l'article 135 de la Constitució, que sacralitzà el 2012 el pagament del deute i els seus interessos com a despesa prioritària en totes les administracions públiques, **la Llei d'estabilitat pressupostària i l'LRSA** (Llei de reforma i sostenibilitat de les administracions locals) **han constituït una cotilla legislativa per a l'acció municipal**. Entre aquestes limitacions es troba la coneguda per "sostre de despesa". El Ministeri d'Hisenda marca cada any el límit de la despesa en la qual pot incórrer un municipi (i qualsevol administració pública), marcant que, si els ingressos previstos superen aquest sostre, el romanent haurà de dedicar-se prioritàriament a amortitzar deute per endavant. És a dir, si els ingressos superen les despeses limitades pel Ministeri d'Hisenda, el que sobra anirà a avançar pagaments de deute previstos per a anys posteriors. S'estableix com a excepció la possibilitat de dedicar-ho a inversions financerament sostenibles (és a dir, que no suposin compromís de despesa per a anualitats posteriors).

La 'llei Montoro' ha reduït el deute dels ajuntaments, però ha estat àmpliament refusada en l'àmbit local

Enguany hem vist com governs com el de Madrid o el de Badalona han confrontat aquesta regla, desobeint el límit de despesa o ampliant el concepte d'inversions financerament sostenibles (en el cas de [Badalona](#), prioritzant destinar el romanent a habitatge social per davant de pagar els bancs). En el cas de Madrid, la lluita contra la 'llei Montoro' és [als tribunals](#), mentre que en el cas de Badalona sembla que el Ministeri encara no s'hi ha pronunciat. El que és clar és que **la del sostre de despesa és una mesura majoritàriament refusada des de l'àmbit local**, però que té bona part de responsabilitat en el procés de reducció de deute durant aquests primers dos anys de governs del canvi.

S'ha demostrat que saben gestionar, i ara què?

Aquests darrers dos anys, els nouvinguts i nouvingudes a les institucions han après a marxar forçades, demostrant que poden ser bones gestores del que és públic. Però, més enllà d'una gestió prudent i seriosa, haurien d'abordar la promesa de fa dos anys de **plantejar una nova política econòmica que sigui transformadora de les dinàmiques socioeconòmiques de la ciutat**. Un nou model de ciutats implica transformar també amb política econòmica ambiciosa, i no solament amb una bona gestió.

D'una banda, cal tenir en compte, com s'ha esmentat, que la prudent gestió econòmica que s'ha donat en els "ajuntaments del canvi" ha estat en bona mesura condicionada per la cotilla legislativa de Montoro. Una cotilla que limita enormement l'autonomia municipal i que posa **importants obstacles a processos de transformació com la (re)municipalització de serveis públics**, la inversió pública per abordar els reptes de l'habitatge, la reindustrialització o la transició energètica.

Cal trencar el marc existent per tenir un model de finançament municipal i una fiscalitat local més justa

Per poder fer política econòmica que transformi les nostres ciutats i pobles cap a espais més democràtics i igualitaris també en la qüestió econòmica, seria necessari superar el marc de la "bona gestió", una gestió que sovint sembla feta per demostrar capacitats, serietat i prudència més que no pas per abordar els reptes de transformació que tenim al davant. És urgent, doncs, que des del municipalisme (un municipalisme participat per governs, grups polítics i organitzacions i moviments socials) es dibuixin les estratègies necessàries per abordar la transformació d'aquest marc. Unes estratègies que necessàriament hauran de passar per la **cooperació entre municipis, per la desobediència i per la mobilització**, i que, tot i poder-se alimentar del lideratge de les grans ciutats, compti amb municipis mitjans i petits, així com amb l'àmbit rural. Iniciatives com la [Xarxa Municipalista contra el Deute Il·legítim i les Retallades](#), que des de fa poc més de mig any s'ha constituït, són dels pocs espais que tracten d'abordar aquest repte fonamental per al municipalisme transformador.

En definitiva, només trencant el marc existent podrem plantejar de forma seriosa un nou model de finançament municipal i una fiscalitat local més justa (en la qual, per exemple, l'Església catòlica no estigui exempta de l'IBI per edificis amb els quals està fent negoci). Només canviant el marc serà quan podrem abordar auditories del deute que puguin qüestionar el pagament d'aquells deutes on s'hagin comès irregularitats o il·legimitats; només canviant el marc podrem proposar veritablement una gestió pública o publicocomunitària dels serveis públics. I, finalment, només canviant aquest marc podrem plantejar-nos posar en marxa una nova política econòmica que, des de la sobirania local i en un marc de solidaritat intermunicipal, abordi la construcció de ciutats i territoris més justos econòmicament i social. **Sense un nou model de finançament municipal, i sense una visió més ambiciosa de la política econòmica des d'allò local, no podrem abordar aquests reptes**. Potser és el moment de deixar de posar l'èmfasi en la bona gestió per posar-lo a fer política també en els aspectes econòmics.

Iolanda Fresnillo és activista, membre de la Plataforma Auditoria Ciutadana del Deute i impulsora de la cooperativa [Ekona](#).